

(PLECS)

D'HISTÒRIA LOCAL

124

Directors: Ramon Arnabat,
Josep Santesmasés
Coordinació: Isabel Muntané
Compaginació: Natàlia Báscones
Disseny: Canseixanta

CONTINGUTS

EDITORIAL: La represa	1
TEMES 1: El congrés "Republicans..."	2
TEMES 2: El Centre d'Estudis ...	5
PATRIMONI: El paper dels centres...	8
RESSENYA	9
TRIA DE NOVETATS	10
NOTICIARI	12

RAMON ARNABAT I JOSEP SANTESMASES

LA REPRESA

El mes de juny passat els *Plecs d'Història Local* es van acomiadar amb un indefinit «a reveure», després de ser durant vint anys la referència de la historiografia local. És cert, com es deia en el comiat, que en aquests vint anys s'han esdevingut un seguit de canvis per millorar, que fan que la història local i comarcal i els mateixos centres d'estudis ja no siguin elements caracteritzats per la solitud i l'aïllament. Les noves tecnologies de la informació i la comunicació han trencat les dinàmiques aïllacionistes i les administracions han entès que cal apostar per la conjuminació de cultura, recerca, serveis, civisme i territori que s'encarna en els centres d'estudis, amb uns elevats graus de voluntarisme i de compromís sense deixar de banda la professionalitat, sigui o no remunerada. Més enllà de tot això, però, s'han produït canvis de mentalitats i de concepció en molts sentits. Els lligams establerts entre els centres d'estudis i el món universitari han estat progressius, i de mica en mica van consolidant el paper de cadascú i la necessitat de trobar punts de col·laboració. Des dels centres d'estudis no es pot viure d'esquena a la societat i des de la universitat no es pot menystenir l'aportació dels centres. I tots plegats no podem obviar el paper d'enriquiment social que han de comportar els nostres projectes.

El comiat dels *Plecs* va provocar un seguit de comentaris i opinions que han arribat a la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i a l'Institut Ramon Muntaner. L'opinió comuna era molt clara: calia fer viable la continuïtat dels *Plecs*. Finalment s'ha establert un acord entre l'Institut Ramon Muntaner i L'Avenç mitjançant el qual l'IRMU tindrà la responsabilitat de direcció i de coordinació dels continguts,

i L'Avenç la producció editorial. L'IRMU, a més, es farà càrrec de la recerca i l'aportació de finançament, que pretenem trobar en la pluralitat i la territorialitat. *Plecs* sortirà amb dotze pàgines quatre vegades l'any, amb la voluntat de créixer, conscients del servei que cal continuar oferint i del paper de vas comunicant entre la universitat, els centres d'estudis, el territori i la societat. S'ha renovat el consell de direcció amb la voluntat manifesta de continuïtat i també de representació territorial. La nostra voluntat és fer possible que *Plecs*

sigui una revista d'idees i de continguts que doni a conèixer les recerques més interessants que s'estan fent en el camp de la història local, que posi en comú projectes i línies d'investigació, i que afavoreixi el traç de nous solcs en la recerca local i comarcal. ■

El Mas de la Coixa, a Móra la Nova, seu de l'Institut Ramon Muntaner

temes-1)

ANTONI GAVALDÀ. Universitat Rovira i Virgili

EL CONGRÉS “REPUBLICANS I REPUBLICANISME A LES TERRES DE PARLA CATALANA”

Entre el 2 i el 4 de novembre de 2006 se celebrà a Barcelona el congrés que encapçala aquestes ratlles, al Museu d'Història de Catalunya. El van organitzar cinc organismes –el museu esmentat, l'Institut Ramon Muntaner, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i dues conselleries de la Generalitat (el Departament de la Presidència, a través del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, i el Departament de Relacions Institucionals i Participació, a partir del Programa per al Memorial Democràtic)– i ha comptat, a més, amb el suport i la col·laboració d'un seguit d'organismes, fundacions i mitjans de comunicació de premsa i de ràdio. Cal destacar el consens institucional per celebrar un congrés commemoratiu dels 75 anys de proclamació de la II República. Entre els seus objectius es buscava reformular les darreres investigacions i sobretot obrir noves vies a partir d'un format basat en ponències, comunicacions i conferències.

En els fulls del que es pretenia aconseguir s'assenyalà que es volia entroncar amb la formació i l'expansió de l'ideari republicà a l'Europa moderna, que havia tingut un reflex en la cultura política catalana. Conseqüent amb aquest plantejament, el congrés es vehiculà com un llarg recorregut, que

anava de l'aparició de la tradició republicana del segle XVIII a les vicissituds de models doctrinaris en què s'havia esmicolat el projecte en el transcurs del segle XIX, per arribar a la culminació dels anys trenta del segle XX. Altrament, un segon aspecte en què d'entrada es va fer èmfasi va ser la intenció de lligar el marc local amb el marc general, intentant trencar la qüestió positivista de models parcials de base excessivament localista, i alhora buscant, des del marc global, que no només es mirassin els avatars esdevinguts en ciutats mitjanes o grans del país, sinó endinsar-se també en espais petits per veure-hi possibles disfuncions de com es gestà el moviment. Una tercera pretensió era entroncar la cultura política del republicanisme amb una perspectiva interdisciplinària i de gènere, buscant que apareguessin reflexions des de disciplines col·laterals a la història i la ciència política –sempre vistes com a predominants– i intentant eixamplar els temes cap a l'economia o la sociologia, per posar-ne uns exemples. El darrer eix que es buscava era intentar articular on i com es covava realment l'ideal republicà, quin personal n'era capdavanter, quina premsa ofería a la capital i a comarques els resultats de processos electorals, i quina simbologia feien servir per demostrar que eren republicans i per desmarcar-se dels que no se'n sentien.

Comptat i debatut, el Congrés s'organitzà en quatre àmbits, en format transversal, buscant que els objectius impregnessin tots els eixos per tal que no quedessin fissures sense contemplar. Aquest, crec, va ser un dels encerts del formulari (val a dir, però, no sempre resolt satisfactòriament). Els quatre àmbits van quedar tal com segueix:

1. «Republicanisme: pensament i projectes polítics», buscant precisar quina era l'essència de les diverses polítiques republicanes, la gran diversitat dels projectes, la disjuntiva del constitucionalisme, la formulació del federalisme i la simbiosi entre republicanisme i sobiranisme;

2. «Centres de sociabilitat i mitjans de comunicació». En aquest àmbit es volia incidir en els espais de sociabilitat i en la repercussió que podien tenir els mitjans de comunicació de masses en els centres de relació. A partir d'aquest plantejament es buscava revisar la incidència de la premsa –des de la de notícies a l'alternativa, generadora d'idees

Munió de persones sota el balcó de l'Ajuntament, en el moment de la proclamació de la Segona República. Mataró (Maresme), 14/04/1931. Museu-Arxiu de Santa Maria. Autor desconegut.

innovadores—, sense descuidar la ràdio com a mitjà de propagació de doctrina.

3. «Els partits i l'obra municipal del republicanisme», en un intent d'esbrinar qui era qui en cada facció republicana, les connexions entre els dirigents i el poble pla i la formació de lideratges, tot encarat a entendre com s'articulà l'obra municipalista, tant quan va tenir incidència de govern com quan no.

4. «Republicanisme, gènere i conflictivitat social», amb l'objectiu d'investigar el paper de les dones i la seva incidència de transformació, sovint indirecta. Altrament es buscava també posar de manifest la conflictivitat social, en la vinculació entre el republicanisme i el sindicalisme, a partir de l'anàlisi d'obra de govern específica, diferenciada en la dicotomia urbana-rural.

Si aquestes eren les idees per on es volia que recorregués el Congrés, la realitat en alguns eixos va perfilar un avenç de reflexió important i en d'altres es va palesar que falten estudis més sectorials per tal de cobrir llacunes que s'arrosseguen, en repeticions mimètiques. L'encert del plantejament va ser agafar no només els períodes on el republicanisme va tenir preponderància de govern efectiu, sinó precisar els altres moments en què va ser minoria —períodes de rearmament, de formulació de doctrina o de creació de xarxa social— per tal que permetessin entendre socialitzacions republicanes posteriors.

La revolució francesa

A partir d'una conferència inaugural del president de l'IEB Gabriel Janer Manila i d'una segona de Martí Marín, professor de la UAB, en què exposaren, respectivament, vivències familiars republicanes amb una càrrega sentimental de llarga durada i una panoràmica del perfil repressor del franquisme respecte a la gestació d'idees plasmades en la pràctica del projecte republicà, el congrés entrà en dos dies intensos de debat, seguint la mecànica de dos ponents i un relator per tema, intercalats amb una conferència plenària, algun cop potser una mica deslligada del tema que s'encetava a continuació (aspecte que no treu que aquestes conferències fossin, en general, d'alt nivell). Cal destacar les intervencions de la professora francesa Florence Gauthier, de la Universitat de París VII, que se centrà en la revolució francesa i les interpretacions que van associar jacobinisme amb centralisme i dictadura; de l'italià Maurizio Ridolfi, de la U. degli Studi della Tuscia, el qual va estendre el seu discurs fins al 1922 prenent com a exemple la Romanya, considera-

da «la terra de la República», i demanant un estudi comparatiu amb realitats de països del sud d'Europa; de l'espanyol Manuel Suárez Cortina, de la Universitat de Cantàbria, el qual remarcà amb claredat que eixos com democràcia, refor-

Clausura del congrés a càrrec de Antoni Gavaldà, Lluís Ferran Toledano i Josep Santesmasas.

ma social, descentralització i secularització havien tingut diverses interpretacions segons els diversos models republicans i va alertar del perill d'uniformització que a vegades s'articula al seu voltant; i també de l'historiador català Enric Pujol, centrada a respondre què va significar la proclamació de la República catalana el 1931 i la incidència d'articulació en la futura Generalitat.

Altrament, el bloc de ponències i comunicacions va ser variat. L'àmbit 1, «Republicans: pensament i projectes polítics» comptà amb les ponències de Pere Gabriel, de la UAB, i d'Àngel Duarte, de la UdG. La primera se centrà en «El republicanisme vuitcentista i la seva aportació a la construcció de l'estat modern», remarcant les moltes interpretacions que es poden fer d'un doctrinari com Pi i Margall com a punt de partida per resoldre la qüestió social, aspectes que va articular en diversos autors coetanis o posteriors. La segona, la de Duarte, «Un parell de reflexions sobre el republicanisme recobrat: de l'escenari local al global, tot passant per l'oblit», va incidir de la falta de debat cívic sobre què representava la República i el fet de mostrar els republicans en alguns moments de la història com a «profetes», preguntant-se si l'adaptació hauria de partir d'un cos d'idees enllaçades amb la tradició, per introduir-se a les característiques d'un món globalitzat. La relatoria de les deu comunicacions presentades va anar a càrrec de Marició Janué, de la Universitat Pompeu Fabra, que va centrar-ne els eixos en estudis de

1
2
5
8
9
10
12

temes-1)

fonaments ideològics del pensament republicà i les influències socials que generaren, en la sensibilitat republicana, en l'aplicació al projecte catalanista, en la vinculació entre republicanisme i catalanisme d'esquerres i en aspectes teòrics del pensament republicà.

El Ministre de Marina, Lluís Companys, presidint unes maniobres militars a les Balears, acompanyat, entre d'altres, del general comandant militar de Catalunya, Domingo Batet i del comandant militar de Balears, Francisco Franco al Port de Palma de Mallorca, el 6 de juliol de 1933. Institut d'Estudis Baleàrics. Autor: Josep Vila.

El segon àmbit de treball es va cenyir als «Centres de sociabilitat i mitjans de comunicació», amb les aportacions de Pere Anguera i Montserrat Duch, ambdós de la URV, titulades, respectivament, («Els republicans vuitcentistes: premsa i sociabilitat») i («La politització de la sociabilitat catalanista republicana. Catalunya 1931-1936»). El primer va exposar el lligam entre la doctrina i la irrupció d'apropament a valors cívics i ètics, que generaren uns signes d'identitat diferenciadora, com la bandera, la música, el matrimoni i l'enterrament civils o els arbres de la llibertat, entre altres. Duch fixà la seva atenció en la irrupció de les dones i els joves com a subjectes polítics i en la superació del dilema republicans-monàrquics per passar a bastir un projecte renovat, conservant, tanmateix, les disputes externes augmentades amb les internes. La relatoria de les tretze comunicacions de l'àmbit anà a càrrec de Josep Pich, de la Universitat Pompeu Fabra, el qual denotà els avenços i les mancances d'algunes, justificant-ho amb una argumentació d'alt nivell. El tercer àmbit se centrà en «Els partits republicans i l'obra de govern», amb ponències d'Arnau Company, de la Universitat de les Illes Balears («El sistema de partits polí-

tics i l'obra de govern durant la Segona República a Mallorca»), i de Joan Serrallonga, de la UAB («El republicanisme català subjectat a les qüestions concretes. Una nota sobre l'obra de govern de la Generalitat de Catalunya, 1931-1936»). Company explicità un mapa mallorquí diferenciat del català i s'endinsà en les vicissituds de l'avantprojecte d'estatut d'autonomia de les illes Balears i les escasses complicacions que generà. Pel que fa a Serrallonga, va remarcar «l'extraordinària vivesa del règim republicà», presentant-lo com quasi immaculat, sense lligams amb l'obra de la Mancomunitat, i es va queixar que el projecte republicà fos bescantat per la historiografia franquista i per part de l'actual. Les set comunicacions, relatades per Cèlia Cañellas, aprofundiren sobretot en la perspectiva de la configuració d'entitats republicanes del territori i en la presentació de la voluntat de gestions municipals transparents.

El quart àmbit, «Republicanisme, gènere i conflictivitat social», comptà amb les ponències de María Luz Sanfeliu, de la Universitat Jaume I («Republicanisme. Gèneres i cultura política en el blasquisme (1895-1910)»), i d'Antoni Gavaldà, de la Universitat Rovira i Virgili («La Catalunya pagesa: entre l'argolla de conflictivitats heretades i de solucions confuses (1931-1939)»). La primera il·lustrà el lent propòsit d'aconseguir noves formes d'identitat, a partir de dones amb sòlid bagatge cultural i un component de combat gens negligible. La segona ponència plasmà diferents períodes: relacions tibants entre una pagesia combativa i un poder polític poc articulat, l'intent frustrat de resolució, i una guerra amb diferents dominis de despatx i de carrer. Les set comunicacions, relatades per Jaume Barrull, de la Universitat de Lleida, van mostrar estudis de solucions rabassaires, del lligam del republicanisme amb el sindicalisme, del paper de l'Església, d'un dels aixecaments i de la crisi que generà, sense descuidar el paper de la dona a la premsa.

El reeixit balanç, a càrrec de Lluís Ferran Toledano, director de projectes del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, apuntà alguns eixos del debat: el lligam cada vegada més intens entre els centres d'estudi i la universitat; la riquesa dels debats, interpretada tant per l'augment de coneixements dels historiadors a l'hora de precisar remarques específiques com perquè era un tema obert que calia aprofundir; el recull de la demanda de bastir un diccionari del moviment republicà o un estudi de les peculiaritats pròpies del republicanisme municipal... El congrés, va ser, en definitiva, una conjunció d'interessos per un objectiu comú: fer avançar en reflexió la coneixença, en relació a d'altres, d'un model polític i social, el qual aportà un sentit interpretatiu nou a la societat. ■

LOURDES PLANS I CAMPDERRÓS. HISTORIADORA I PRESIDENTA DEL CEHT

EL CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS DE TERRASSA, VINT ANYS DESPRÉS

A inicis de la dècada dels vuitanta, un conjunt d'historiadors terrassencs va fer un intent de constituir-se com a grup de treball amb una clara voluntat de renovar la historiografia local. El veritable pas endavant, però, es va fer durant l'any 1986, quan es va formar la comissió gestora per crear el Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (CEHT) i es va publicar el número 1 de la revista *Terme*, amb el suport de l'Arxiu Històric de Terrassa i del seu director Pere Puig.

Un any més tard, el 4 de juny, s'aproven els estatuts, renovats el 2005, i es constituïa la primera junta directiva del CEHT, presidida per Miquel Solé. Aquell mateix 1987 un grup d'historiadors, sota la direcció de Xavier Marcet, va publicar el llibre *Història de Terrassa*, una obra col·lectiva global i de síntesi que, en aquell moment, va ser un incentiu per a les noves generacions d'historiadors i historiadores i un punt de referència per als estudiants universitaris i de secundària que buscaven conèixer determinats aspectes de la història local. A banda de la renovació de la historiografia terrassenca, els altres objectius fundacionals del CEHT eren la preservació del patrimoni material i immaterial de la ciutat i la creació d'una plataforma per promocionar professionalment els nous llicenciats i llicenciades en història.

El CEHT va aconseguir consolidar la celebració d'un cicle de conferències anual i l'edició de la revista *Terme* des del primer moment. Avui tenim signats convenis de col·laboració per poder tirar endavant totes dues experiències i un públic que oscil·la segons els temes que tractem, però força fidel a cada una d'aquestes cites.

La participació en la desapareguda Universitat d'Estiu de Terrassa, la realització de cursos per a professors de secundària o la celebració de conferències al llarg del curs acadèmic van ser també algunes de les nostres primeres activitats. Durant la dècada dels noranta ens vam donar a conèixer com a entitat "de serveis" i s'iniciaren les primeres investigacions per encàrrec que constitueixen el nostre llegat intel·lectual. També naixia el taller didàctic *Documents que fan història*, que forma part de les activitats didàctiques difoses per la Regidoria d'Ensenyament; adreçat als alumnes de secundària de Terrassa, avui gairebé tots els centres d'ensenyament de la ciutat i algun de la comarca (Matadepera i Viladecavalls) ens han portat els seus alumnes per participar-hi.

El simposi internacional sobre les esglésies de Sant Pere de Terrassa, celebrat el novembre de 1991, es va convertir en l'espai de debat més important dels que s'han propiciat des del CEHT, i ho continua sent. A finals dels noranta es materialitzava un projecte que havia estat avalat per la junta directiva durant força temps: la Base de Dades del Servei d'Història Local a Terrassa, una feina considerada del tot necessària per poder conèixer el contingut dels fons històrics que es conserven a la ciutat i facilitar-ne la consulta als investigadors. També va tenir lloc la que havia de ser la nostra primera exposició, *La vida associativa a la Terrassa d'ahir*, amb un guió extret del llibre que ens havia encarregat la Fundació Torre del Palau.

Presentació del número 1 de la revista *Terme*, novembre de 1986. Procedència: Miquel Cueto. Arxiu Tobella

El 1997 el CEHT va entrar a formar part de la Junta Directiva de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana. Amb la CCEPC s'ha col·laborat decididament en un dels seus congressos, les jornades *Fonts orals. La investigació a les terres de parla catalana*: en una de les taules rodones es va donar a conèixer fora de la ciutat el projecte *Memòria Terrassenca. Creació d'un arxiu de fonts orals* i, a més, l'acte públic de presentació del volum que recull les actes d'aquestes jornades es va fer a Terrassa.

L'activitat duta a terme els darrers cinc o sis anys ha estat considerable: hem augmentat els actes que adreçem als

1
2
5
8
9
10
12

temes-2)

nostres socis i a la ciutadania (la creació de la Jornada d'Art i les exposicions de contingut històric que cada any hem portat a la ciutat en són una prova); la publicació de llibres sorgits d'un conveni de col·laboració també s'ha incrementat respecte a la dècada anterior, i s'ha realitzat el projecte d'història oral *Memòria Terrassenca*, que ha esdevingut un punt de referència. Així, ens hem convertit en assessors del projecte de Recuperació de la Memòria Històrica que s'està duent a terme a Matadepera, ens han cridat a participar en el grup de treball que crearà un protocol d'història oral per a la Diputació de Barcelona i alguns docents de la ciutat ens han consultat com fer treballar als seus alumnes història oral. També tenim a les mans el projecte d'investigació més important d'aquests vint anys: el de la recuperació de la memòria històrica de Terrassa, que inclou una trentena d'entrevistes a lluitadors antifranquistes que es lliuraran a l'Arxiu Històric –com ja es va fer amb les del projecte *Memòria Terrassenca*–, l'exposició *Combat per la llibertat. Terrassa, 1939-1979* que s'ha pogut visitar recentment a la Sala Muncunill, i un llibre que es publicarà a finals del primer trimestre de l'any 2007.

Col·laboracions amb altres entitats

Les relacions de col·laboració amb entitats amb què hem signat convenis per a una feina concreta han esdevingut molt fructíferes: els casos de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Terrassa o de la Fundació Torre del Palau en són bons exemples, en els quals estem treballant regularment. Diferents regidories de l'Ajuntament s'han dirigit al CEHT per sol·licitar els nostres serveis professionals, i aquest ha estat el punt de partida per a una posterior participació de membres del CEHT en diverses comissions i consells municipals. Pel que fa als primers convenis de col·laboració amb la Regidoria de Cultura, el Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats i Caixa Terrassa, s'han mantingut ininterrompudament.

Amb la creació de l'Institut Ramon Muntaner s'ha obert una sèrie de possibilitats que el CEHT no vol deixar de banda: hem participat activament a les dues edicions del RECERCAT –la trobada anual dels centres d'estudis a la

capital de la cultura catalana– i es va acordar, en l'assemblea de febrer de 2006, que *Terme* formi part de les revistes catalanes amb accés obert (RACO). Pels investigadors, RACO serà un instrument de treball del tot necessari i és una oportunitat per difondre els nostres articles més enllà de les possibilitats materials que es tenien fins ara. El nos-

Membres del CEHT i del Consistori terrassenc durant l'acte inaugural de l'exposició *Combat per la llibertat. Terrassa, 1939-1979*, 21 d'octubre de 2006. Procedència: Montse Saludes. Arxiu Tobella

tre espai a la pàgina www.irmu.org s'actualitza periòdicament, com també l'agenda del nostre web, www.ceht.org, si bé el lloc resta parcialment no operatiu, des de la seva creació, per manca de mitjans.

Dels que havien estat objectius fundacionals del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa, la investigació, la preservació del patrimoni (amb la col·laboració en la Base de Dades de Terrassa i l'enregistrament d'unes seixanta entrevistes a terrassencs i terrassenques) i la difusió de l'activitat dels historiadors i de la mateixa disciplina han estat els que fins ara s'han dut a terme d'una manera més fructífera.

Però malgrat tota aquesta feina, vint anys després encara hi ha períodes o temàtiques de la història de Terrassa i del seu entorn que resten pràcticament verges. Continuem sabent poques coses del període que va del segle XIII al XVII,

1. «Editorial», *Terme*, núm. 21, Terrassa: Centre d'Estudis Històrics; Arxiu Històric Comarcal; Arxiu Municipal, novembre de 2006.

1
2
5
8
9
10
12

època en què la vida pagesa i manufacturera posava les bases del futur desenvolupament industrial dels segles XVIII i XIX; quant als segles XIX i XX, en coneixem prou bé la història política i l'evolució de la indústria tèxtil, però continuem orfes d'una veritable història social del període.¹ Una vintena de llibres i els articles dels 21 números de la revista constitueixen el llegat més perdurable, i també el més susceptible a la crítica o reflexió necessària. Sense haver fet cap exercici previ de valoració d'aquesta feina podem dir que els resultats són ben desiguals: des d'aportacions científicament valuoses fins a la simple descripció dels esdeveniments. O dit d'una altra manera, des de la feina del bon historiador a la del llicenciat inexpert en la tasca d'investigar o la de l'aficionat amb bona voluntat. I pel que fa a la preservació patrimonial i a la difusió, segur que hem perdut oportunitats.

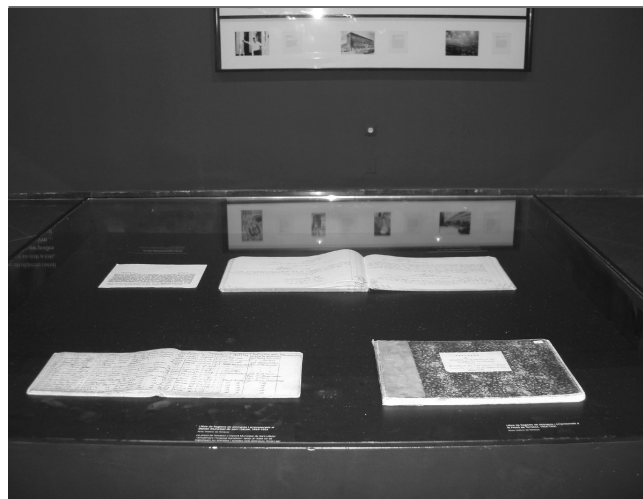
També som conscients que la investigació, els darrers anys, ha patit una davallada. Els usuaris als arxius som pocs, i els mateixos de fa temps. Com a investigadors tenim projectes pendents, el més ambiciós dels quals seria el d'elaborar una nova història de Terrassa que actualitzés la publicada l'any 1987. Hem tingut diverses converses sobre aquesta qüestió però, com a centre d'estudis, no hi hem treballat seriosament encara. És un projecte que, si volem intentar tirar-lo endavant, no serà gens fàcil, tant pel finançament que necessita com per la poca disponibilitat dels historiadors i les historiadores per dedicar-se a la recerca –per motius professionals o, justament, perquè estan buscant un lloc de treball–. Un tema que hauríem debatre en els propers mesos podria ser com presentar aquesta nova proposta de recerca col·lectiva i qui podria estar interessat a donar-li el suport humà i econòmic necessari, per crear un projecte i un calendari de treball realista.

Els reptes de futur

Com a entitat, malgrat tots els projectes que hem consolidat, en els darrers anys hem patit una certa inestabilitat a la presidència (cap dels darrers tres presidents ha pogut estat els quatre anys que marquen els estatuts en el càrrec). D'altra banda, sembla que ens estem recuperant de la clara tendència de pèrdua de socis i sòcies dels darrers cinc anys. Actualment el CEHT en té només 130, amb una junta directiva formada per quinze persones, més la col·laboració dels membres del consell de redacció de la revista *Terme* que s'encarreguen dels diferents treballs relacionats amb l'edició. L'entesa amb l'Arxiu Històric –on tenim

la seu social– ens ha estat molt favorable i és una relació que enguany es presenta molt intensa: editarem conjuntament el número 22 de la nostra revista, celebrarem a l'arxiu la III Jornada d'Art, hi tindrem les dues exposicions previstes i hi inaugurarem el cicle de conferències.

Vitrina de l'exposició *Combat per la llibertat. Terrassa, 1939-1979* produïda pel Centre d'Estudis Històrics de Terrassa, el 2006. Procedència: Lourdes Plans.

Els reptes de futur de la junta directiva del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa haurien de ser els d'obtenir més recursos econòmics que permetessin consolidar el lloc de treball de la secretària –som molt lluny de poder arribar a oferir una jornada laboral sencera i la junta ha d'assumir més tasques de les que li pertocarien–, donar-nos a conèixer més bé als ciutadans i ciutadanes –ja que vint anys després encara hi ha qui se sorprèn quan descobreix que existeix un centre d'estudis a Terrassa–, augmentar el nombre de socis i saber engrescar-los a participar; només així arribarem a disposar de persones suficients per renovar la junta directiva i permetre, a mig termini, el relleu generacional necessari en tota entitat. Si no ho aconseguim, el futur serà molt més incert del que ho ha estat durant aquests vint anys, encara que els que formem part de l'actual junta directiva tinguéssim la voluntat de continuar molt de temps.

No voldria acabar sense un record agraït a totes les persones que han treballat desinteressadament per al Centre d'Estudis Històrics de Terrassa, sobretot als presidents i directors de la revista *Terme*: sense ells no hauríem arribat on som. ■

patrimoni) (res

Clausura de les jornades sobre patrimoni i els centres d'estudis, organitzades pel Centre d'Estudis Ignasi Iglésies

ORIOI GRANADOS

JORNADES

“EL PAPER DELS CENTRES D'ESTUDIS I EL PATRIMONI CULTURAL”

La reflexió i el debat que es van suscitar en les jornades, celebrades al Centre Cultural Can Fabra de Sant Andreu, van permetre elaborar les conclusions següents, que han de marcar futures línies de treball vinculades amb el patrimoni i els centres d'estudis:

- 1.** Els centres d'estudis duen a terme funcions determinants amb relació al patrimoni cultural -considerat en el sentit més ampli del terme-, especialment en la detecció, l'estudi, la vindicació i el seguiment, així com en la difusió, la comunicació i la projecció social.
- 2.** El paper dels centres d'estudis amb relació al patrimoni cultural no és subsidiari de les administracions o d'altres entitats; ans al contrari, té la seva pròpia idiosincràsia i dinàmica.
- 3.** A través del patrimoni cultural, els centres d'estudis constitueixen un magnífic pont entre la cultura acadèmica i la societat, alhora que constitueixen un important vector per a la incorporació al fet cultural de sectors de la nostra societat i per a la integració dels nous col·lectius d'immigració.

4. Els centres d'estudis han d'establir formes organitzatives pròpies a diferents nivells per canalitzar i debatre temes relacionats amb el patrimoni cultural. Amb aquesta finalitat, cal negociar i acordar amb les administracions o entitats de mecenatge els recursos financers necessaris per proporcionar el suport humà i material adequat, encara que de la seva activitat se'n puguin derivar elements de contestació, atès el caràcter independent dels centres.

5. Cal negociar i acordar les fórmules i normatives que permetin canalitzar els informes i les propostes dels centres d'estudis sobre patrimoni cap als agents implicats (entre ells, les administracions i els propietaris). També cal establir la participació dels centres d'estudis en els òrgans de gestió del patrimoni cultural de l'Administració. La CCEPC i l'IRMU constitueixen els interlocutors més adequats per dur a terme aquestes negociacions i acords.

6. Cal que els centres d'estudis reforcin les relacions amb el sistema educatiu. Amb les universitats i els centres d'investigació, per tal de potenciar mútuament les activitats d'estudi i de recerca (aspectes metodològics, noves orientacions, projectes de recerca, treballs de tesina i tesi), i amb la resta de nivells del sistema educatiu, per treballar conjuntament per desplegar les potencialitats educatives del patrimoni cultural. Novament, la CCEPC i l'IRMU poden ser els interlocutors per a acords de caràcter general sobre aquests temes. ■

Centre d'Estudis Ignasi Iglésies

DIRECCIÓ: Carrer Ignasi Iglésies, 33
08030 Barcelona

CONTACTAR: Telèfon: 933 463 990 o www.sant-andreu.com/entitats/ceii

ssenya

124

Josep FERNÁNDEZ TRABAL
Política, societat i economia en una vila catalana medieval. Molins de Rei (1190-1512)

Aj. de Molins de Rei, 2005, 248 p.

Josep Fernández Trabal aporta en aquest llibre la seva formació com a historiador i arxiver, fet que es fa palès amb la riquesa de fonts consultades. Un dels valors essencials de l'obra és la idea de què ha de ser una història local. Així, trenca amb l'anècdota i l'acumulació de dades i esdevé un exemple de com des de la microhistòria es pot explicar una història general, i de com la macrohistòria necessita les aportacions clau fetes des de la història local.

Molins de Rei resulta especialment interessant per dur a terme un estudi d'aquest tipus, ja que correspon al perfil d'una vila amb un volum intermedi de població, que tanmateix es converteix en un punt estratègic i vertebrador del territori entre el camp i la ciutat.

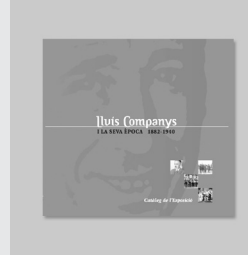
L'obra esdevé un referent de com a partir de la història d'una localitat es poden evidenciar una gran varietat de temes que afecten la societat, la política, la cultura i l'economia d'aquest període, sense renunciar a descriure els factors clau per a la creació de la vila, la força econòmica i el pol tecnològic que hi representen els molins, el canvi de senyors al llarg dels segles o el pas a vila reial.

Un dels punts forts del llibre és la revisió de determinats conceptes, que planteja la necessitat de reflexionar sobre el coneixement del feudalisme baixmedieval. Trenca amb la idea que la societat feudal i el món urbà vivien completament girats d'esquena, per demostrar que el comerç i la ciutat esdevenen factors integrants de la dinàmica interna del sistema feudal.

Un altre punt en discussió és la idea que aconseguir l'estatus de vila reial era sempre un fet desitjat pel municipi. En aquest cas es demostra com la vila decideix, el 1430, sortir de l'òrbita reial a causa de la difícil situació econòmica, unida als problemes tècnics i de gestió que pateix l'àrea molinera.

En conclusió, aquesta és una història d'una vila volgudament diferent, que aconsegueix encuriosir el lector. Una història atractiva, impactant i molt ben feta.

ESTHER MARTÍ. Doctora en Història Medieval

Joan CORBALAN i M. Dolors BERNAL (comissaris)
Lluís Companys i la seva època, 1882-1940. Catàleg de l'exposició

Barcelona: CCEPC, 2006, 166 p.

Darrere de cada catàleg d'una exposició hi ha una història d'intencions, finalitats, selecció i mitjans per a dur-la a terme. Amb el material recopilat i seleccionat, els comissaris donen forma a una estructura visual per assolir els objectius ideats.

L'exposició *Lluís Companys i la seva època, 1882-1940* reflecteix fidelment la realitat actual de la història local i el paper que hi fan els centres d'estudis. Ens mostra una visió global i sintetitzada d'un període històric del nostre país, a partir de múltiples aportacions provinents de la recerca local i comarcal.

La importància d'aquesta exposició rau tant en els continguts (250 imatges amb els textos corresponents) com en els crèdits. La primera pàgina del catàleg enumera les entitats i persones implicades en el projecte: 23 centres d'estudis, 21 arxius públics o privats i 20 col·laboradors a títol individual. Tot un col·lectiu que va respondre a la crida de la CCEPC per crear un fons fotogràfic que il·lustrés el període marcat per la cronologia del president Companys. El resultat: un fons amb més de 600 fotografies de procedència molt diversa, fins i tot de les Illes i de l'Alguer.

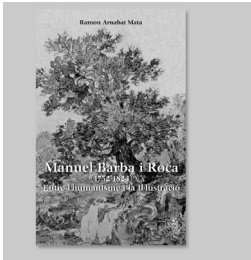
L'estructura temàtica del catàleg segueix l'ordenació que els comissaris van donar als plafons de l'exposició. Així, hi trobem els capítols dedicats a Lluís Companys, a la política, a treballs i recursos, a l'associacionisme, a l'ensenyament, a cultura i lleure, a festes i, per tancar el recorregut, a la postguerra.

El resultat final és un catàleg àgil i didàctic, i alhora sintètic i rigorós. És evident que no reflecteix tota la realitat, però sí una visió dels fets històrics i de la vida quotidiana que li va tocar viure a Lluís Companys. De Manresa a Sant Feliu de Guíxols, de Berga a la Sénia, d'Esplugues de Llobregat a Mataró, de Santa Perpètua de Mogoda a Vic... Petites pinzellades d'un país en un període cabdal i convuls.

FRANCESC VISO. Coordinador de la CCEPC

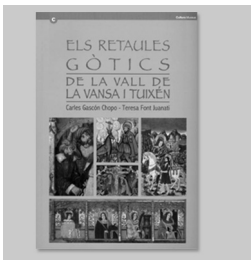
- 1
- 2
- 5
- 8
- 9
- 10
- 12

DE trianovetats)

Ramon ARNABAT
Manuel Barba i Roca (1752-1824).
Entre l'humanisme i la Il·lustració
 Vilafranca del Penedès: Edicions i propostes Andana S.L., 2006, 304 p., 12 €

El llibre s'estructura en quatre parts. La primera és una introducció a la Catalunya i al Penedès del segle XVIII, amb unes pinzellades sobre la Il·lustració; la segona és una àmplia nota biogràfica sobre Manuel Barba i Roca; la tercera es dedica a l'anàlisi dels camps d'interès del personatge a partir dels seus textos i de la seva actuació pràctica (l'advocacia, la beneficència, l'agrarisme, l'educació, la indústria i el desenvolupament econòmic i social), i la quarta la formen els apèndixs documentals on es reproduïxen alguns dels seus escrits més importants, la majoria inèdits.

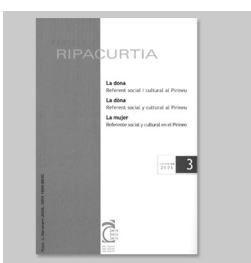
Carles GASCÓN i Teresa FONT
Els retaules gòtics de la vall de la Vansa i Tuixén
 Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2006, 149 p., 13 €

Arran del conveni signat el 2005 entre el Departament de Cultura i altres institucions i associacions, es va dur a terme el Pla Director per a la restauració dels retaules i el condicionament de les esglésies de la Vansa i Fórnoles. El llibre n'és l'estudi previ d'actuació. S'hi contextualitza geogràficament i temporal el conjunt retaulístic de la vall de la Vansa i Tuixén, format per sis retaules de fusta dels segles XV i XVI; tot seguit es procedeix a un estudi tipològic i estilístic dels retaules i s'afronta la pervivència d'aquest conjunt.

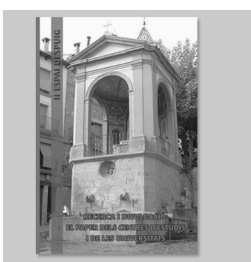
Montserrat SORONELLAS
Pagesos en un món de canvis. Família i associacions agràries
 Tarragona: Publicacions URV, 2006, 272 p., 16 €

Observació i anàlisi de les formes de vida i les estratègies socials i econòmiques dels pagesos del Camp de Tarragona, durant els segles XVIII, XIX i XX. S'hi tracten qüestions com les formes d'herència i matrimoni, l'associacionisme agrari i la recerca de nous mitjans per donar continuïtat a la societat agrària actual. Els pagesos i les economies agràries es van veure sotmesos a un procés de dependència progressiva de l'economia de mercat, que els va empènyer a crear els mecanismes necessaris per adaptar-se a les noves situacions.

Ripacurtia, 3
 Benavarri: Centre d'Estudis Ribagorçans, 2005, 270 p., 10 €

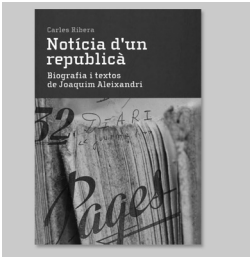
Recull de les intervencions en la tercera edició de les Jornades del Centre d'Estudis Ribagorçans, celebrades a Campo de l'1 al 3 de juliol i dedicades a la dona com a referent social i cultural al Pirineu. Els temes inclouen la influència de la dona en la gestió de la casa tradicional, l'emigració femenina pirinenca cap a la ciutat i l'important paper de la dona com a transmissora de la cultura i les tradicions de la regió. A més, trobem un article sobre el català a la Franja i una ressenya d'un estudi sobre transhumància a la vall de Boi.

DD.AA.
Recerca i divulgació: el paper dels centres d'estudis i de les universitats
 Móra la Nova: Institut Ramon Muntaner, 2006, 69 p.

Segon volum de la col·lecció dedicada a l'Espai Despuig, un debat que promou l'Institut Ramon Muntaner. La segona edició, celebrada a Solsona el 2005, va versar sobre la contraposició entre la recerca i la divulgació en l'àmbit de la història local i sobre el paper que havien d'adoptar les universitats i els centres d'estudis. Els participants van ser Mercè Renom Pulit, Llorenç Ferrer Alòs, Josep Maria Casals i Xavier Casals, i va moderar Ramon Alberch Fugueras, subdirector general d'Arxius i membre del patronat de l'Institut Ramon Muntaner.

1
2
5
8
9
10
12

Carles RIBERA
Notícia d'un republicà.
Biografia i textos de Joaquim Aleixandri

Centre d'Estudis Selvatans i Ajuntament de Caldes de Malavella, 2006, 267 p., 16 €

En aquesta monografia es recull la biografia de Joaquim Aleixandri i Babot (Barcelona 1906 - Grandchamp, França 2002), activista, articulista de premsa i polític republicà que va dur a terme la major part de la seva activitat política a Caldes de Malavella, d'on arribà a ser alcalde entre 1937 i 1938. Tota aquesta activitat el portà a l'exili a França, on va viure més de seixanta anys fins a la seva mort. El llibre també inclou uns annexos amb alguns dels seus articles, publicats a *Acció Ciutadana*.

Heribert GARCÍA
L'aeròdrom de la Sénia.
1937-39

La Sénia: Centre d'Estudis d'Investigació Història Baix Maestrat/Montsià, 2006, 189 p., 18 €

Aquest llibre és un recull fotogràfic que repassa la història de l'aeròdrom de la Sénia, des de la construcció l'any 1937 per l'exèrcit republicà fins a l'ocupació per les forces nacionals i la instal·lació de la Legió Còndor l'any següent. Hi podem trobar, per exemple, imatges dels avions que acollia, fotografies d'accidents i bombardejos i imatges del dia a dia de l'aeròdrom. Aquesta publicació, amb textos en català i castellà, ha rebut una subvenció del Programa per al Memorial Democràtic.

Centre d'Estudis de les Garrigues (coord.)
Solcs de terra.
V Trobada d'Estudiosos de les Garrigues

Juneda: Editorial Fonoll, 2006, 201 p., 24 €

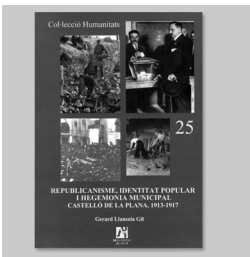
En aquest volum es recullen les intervencions de la V Trobada d'Estudiosos de les Garrigues, celebrada a la Granadella el 29 d'octubre de 2005. Hi podem trobar comunicacions que tracten diferents temes, com la història local, l'art, la geografia i l'etnologia, tots ells centrats en la comarca de les Garrigues. Aquesta publicació també inclou un DVD amb dos reportatges dedicats a la recuperació d'imatges antigues de les Borges Blanques i a la recuperació d'oficis antics, com el de marger.

Materials del Baix Llobregat, 12

Sant Feliu de Llobregat: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, 2006, 96 p., 10 €

En aquesta publicació destaca el dossier «Els colors de la música al Baix Llobregat», dedicat a diferents aspectes de la vida musical a la comarca. A més, també hi trobem articles sobre altres temàtiques, com ara un estudi de la torre medieval de Castellví de Rosanes, una reflexió sobre si s'ha de considerar Martorell com una ciutat o no i un estudi sobre una talla romànica del Baix Llobregat al MNAC. Per últim, també hi podem trobar un seguit de ressenyes de publicacions referides a la comarca.

Gerard LLANSOLA
Republicanisme, identitat popular i hegemonia municipal.
Castelló de la Plana, 1913-1917

Castelló: Universitat Jaume I, 2006, 360 p., 18 €

Aquest llibre analitza la crisi econòmica patida a la comarca de la Plana com a conseqüència de la Primera Guerra Mundial i les estratègies que, en aquest context, va posar en pràctica el republicanisme castellanenc, que intentava mantenir, per una banda, una imatge revolucionària i, per l'altra, compaginar-la amb l'exercici del poder municipal. També s'examinen els discursos i les estratègies elaborades per les alternatives polítiques establertes a l'esquerra d'aquest potent republicanisme local.

124

Consell de redacció: Victòria Almuni, Josep Casanovas, Narcís Figueras, Antoni Gavallda, Oriol Granados, Oscar Jané, M. Carme Jiménez, Marina Miquel, Conxita Mir, Vicent Olmos, Lourdes Plans, Joan Peytavi, Joaquim M. Puigvert, Mercè Renom, Pedro Rújula, Enric Saguer, Sebastià Serra, Carles Santacana, Gemma Tribó, Carles Vicente, Francesc Viso.

noticiari

1 Tercera edició de l'Espai Despuig

L'Institut Ramon Muntaner organitza anualment l'Espai Despuig, una taula rodona anomenada així en record de l'obra de Cristòfor Despuig *Los col-loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, de 1557. L'objectiu d'aquesta activitat és reflexionar sobre un tema d'actualitat vinculat al món dels centres, els instituts d'estudis i altres entitats culturals.

La tercera edició de l'Espai Despuig es va celebrar el 24 de novembre passat a Gavà (Baix Llobregat), amb el tema *Centres d'estudis i dinamització social: problemàtiques i estratègies en la relació amb el seu entorn*. L'objectiu d'aquest acte va ser procurar un espai de debat entorn de les estratègies i les possibles actuacions per tal de donar eines i coneixements que permetin millorar la gestió, el funcionament i, bàsicament, la participació interna i externa als centres d'estudis. En aquesta taula rodona van participar tant representants de centres d'estudis com especialistes en temes de participació i

dinamització social en entitats sense afany de lucre, com ara Pilar Tarrada, secretària tècnica de l'Institut d'Estudis Penedesencs; Anna Villa, responsable de recerques de l'Observatori del Tercer Sector, i Marc Marín, responsable de Subject, Comunicació Social. La moderació de la taula rodona va anar a càrrec de Carles Riba Romeva, president del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i membre del patronat de l'Institut Ramon Muntaner. Les aportacions dels participants es recolliran al tercer volum de la col·lecció Espai Despuig.

Durant aquesta tercera edició es va distribuir entre els assistents el segon número de la col·lecció, que recull les aportacions dels participants de la taula rodona celebrada a Solsona l'any 2005 amb el títol *Recerca i divulgació: el paper dels centres d'estudis i de les universitats*. Si algú està interessat a rebre algun dels exemplars de la col·lecció, només cal que truqui al telèfon 977 40 17 57. ■

2 Tercera edició del Recercat.

JORNADA DE CULTURA I RECERCA LOCAL DELS TERRITORIS DE PARLA CATALANA

El proper 21 d'abril se celebrarà a Lleida la tercera edició del Recercat. Jornada de Cultura i Recerca Local dels Territoris de Parla Catalana, organitzada per l'Institut Ramon Muntaner, en col·laboració amb els centres i instituts d'estudis de la demarcació de Lleida, la CCEPC, la Universitat i l'Ajuntament, en el marc dels actes de la Capital de la Cultura Catalana 2007.

L'objectiu del Recercat és convertir-se en l'espai de referència de la recerca d'àmbit local i comarcal als territoris de parla catalana, i alhora esdevenir una diada per a la comunicació entre els centres i instituts d'estudis i per al reconeixement a la impor-

tant tasca com a dinamitzador del territori que des de fa molts anys ha dut a terme aquest teixit associatiu.

Com cada any, la jornada constarà d'una fira de centres d'estudis, que en aquesta ocasió es durà a terme a la plaça de Sant Joan de Lleida; unes exposicions, que es podran veure als espais de la Paeria, i diverses presentacions i una taula rodona, que tindran lloc a la sala Albert Perenya, on també es farà el lliurament dels premis de reconeixement Recercat, adreçats a centres i instituts d'estudis i a persones vinculades a aquest món. Es tracta d'una jornada oberta al públic. ■

1
2
5
8
9
10
12

SUPLEMENT GRATUIT DE LA REVISTA L'AVENÇ núm. 321

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana

Patronat format per:

 CCEPC
www.ccepc.org

 Generalitat
de Catalunya